

College voor Examens

TUSSENRAPPORTAGE CENTRAAL ONTWIKKELDE EXAMENS MBO EN REKENTOETS VO, 2013-2014

INVOERING CENTRALE TOETSING EN EXAMINERING
REFERENTIELEVELS NEDERLANDSE TAAL EN REKENEN

Versie definitief

Inhoud

Inleiding 4

1	Resultaten centraal ontwikkelde examens mbo	5
1.1	Samenvatting	5
1.2	Algemeen	5
1.3	Studentprestaties COE's Nederlandse taal	6
1.3.1	Resultaten in 2013-2014	6
1.3.2	Resultaten over de jaren heen	7
1.4	Studentprestaties COE's rekenen	9
1.4.1	Resultaten in 2013-2014	9
1.4.2	Resultaten over de jaren heen	10
1.5	Overige ontwikkelingen	11
1.5.1	Terugbladeren	11
1.5.2	Evaluaties met de instellingen	12
1.5.3	Maakbaarheid rekenexamen	12
1.5.4	Opleidingstraject en sector	13
1.5.5	Deelrapportages en handreikingen	13
1.5.6	Overige activiteiten	13
2	Resultaten rekentoets VO	15
2.1	Samenvatting	15
2.2	Algemeen	16
2.3	Leerlingprestaties rekentoets VO	17
2.3.1	Resultaten rekentoets VO in maart 2014	17
2.3.2	Resultaten over de jaren heen	19
2.4	Bevindingen uit de evaluatie met scholen	21
2.5	Overige ontwikkelingen	22
2.5.1	Onderzoek rekentoets BB	22
2.5.2	Onderzoek naar een rekentoets 3S voor het vwo	23
2.5.3	Invoering referentieniveaus taal in de centrale examens Nederlands	23
3	Resultaten pilot rekentoets voor leerlingen met ernstige rekenproblemen en dyscalculie	24
Bijlagen	25	
Bijlage 1:	Tabellen specifieke informatie mbo	25
Bijlage 2:	Tabellen specifieke informatie VO	28
Bijlage 3:	Resultaten enquête rekentoets VO	30
Bijlage 4:	Invoering referentieniveaus taal in de centrale examens Nederlands	32

Inleiding

In deze rapportage doet het College voor Examens (CvE) verslag van de resultaten en andere bevindingen van de Centraal Ontwikkelde Examens (COE's) Nederlandse taal en rekenen in het mbo en de Rekentoets VO (RVO). Daarnaast worden voorlopige bevindingen weergegeven van de eerste pilot met een aangepaste rekentoets voor kandidaten met ernstige rekenproblemen en dyscalculie (ER).

Eerst wordt ingegaan op de afnames en prestaties Nederlands en rekenen in het mbo voor de drie afnameperiodes die in deze sector zijn geweest afgelopen studiejaar. Vervolgens worden de resultaten van de maartafname van 2014 van de RVO gegeven en tot slot de resultaten van de pilot dyscalculie weergegeven.

1 Resultaten centraal ontwikkelde examens mbo

1.1 Samenvatting

- In het studiejaar 2013-2014 is het aantal afnames van de COE's gestegen naar ruim 300.000.
- In de laatste afnameperiode scoren de deelnemende studenten op de 2F-examens (zowel Nederlands als rekenen) gemiddeld genomen lager dan de studenten in de voorafgaande periodes.
- Vooral het examen rekenen (zowel 2F als 3F) is voor studenten moeilijk.
- Het niet kunnen terugbladeren tussen rekenopgaven bij het 2F-mbo examen leidt niet tot een lager cijfer. Echter, het ontbreken van de terugbladerfaciliteit is ongewenst en er wordt hard aan gewerkt om dit knelpunt in het volgend studiejaar op te lossen.
- De rekenopgaven 3F zijn minder complex geworden ten opzichte van de voorgaande jaren.
- Vanaf de maartafname worden deelrapportages meegestuurd waardoor de student inzicht heeft in de behaalde scores op de domeinen van een examen.
- Uit de studentenquêtes komt naar voren dat het onderwijs nog niet voldoende is toegesneden op datgene wat gevraagd wordt in het examen.

1.2 Algemeen

De centrale examens Nederlandse taal en rekenen in het mbo (COE's) zijn dit studiejaar nog niet verplicht. Vanaf het volgend studiejaar worden stapsgewijs de examens verplicht en zal het cijfer voor Nederlandse taal en rekenen een onderdeel gaan vormen van de diplomabeslissing. Vanaf het studiejaar 2017-2018 geldt dit ook voor het examen Engels mbo-4. De examenopgaven worden geconstrueerd door Cito en vastgesteld door vaststellingscommissies van het College van Examens (CvE). Uitgangspunt daarbij zijn de syllabi Nederlandse taal 2F en 3F en de rekensyllabi 2F en 3F. Deze zijn verankerd in de wet op de referentieniveaus uit 2010.

De COE-afnames en de normering daarvan zijn op het moment van opstellen van deze rapportage net afgerond. Dit studiejaar zijn in drie afnameperiodes van steeds zes weken ruim 300.000 examens (2F en 3F, Nederlands en rekenen) afgenomen. Dit is een stijging van ruim 100.000 afnames ten opzichte van het vorig studiejaar. Dat betekent dat er sprake is van een aanzienlijke opschaling van het aantal afnames. In tabel 1.1 is een uitsplitsing gegeven van het aantal studenten per periode en het aantal deelnemende instellingen.

Tabel 1.1 Aantallen deelnemende instellingen en studenten in 2013-2014

	Nov/dec 2013	Jan/feb 2014	Mrt/apr 2014
Deelnemende instellingen	60	67	80
Studenten 2F Nederlands	24.000	23.000	23.000
Studenten 2F Rekenen	24.000	26.000	28.000
Studenten 3F Nederlands	29.000	23.000	28.000
Studenten 3F Rekenen	30.000	23.000	33.000

Uit tabel 1.1 blijkt dat het aantal deelnemende instellingen stijgt. Dit wordt vooral veroorzaakt doordat er steeds meer NBI's (niet-bekostigde instellingen) deelnemen (vooral aan het examen Nederlands 3F).

In dit studiejaar zijn voor het eerst – op beperkte schaal – examens afgenomen met het nieuwe examensysteem Facet. Verdeeld over drie afnameperiodes zijn naast de hierboven vermelde reguliere afnames, bijna 10.000 2F-examens (Nederlands en rekenen) afgenomen bij 16 verschillende instellingen met deze nieuwe afnamesoftware. Over het algemeen zijn de afnames probleemloos verlopen.

1.3 Studentprestaties COE's Nederlandse taal

1.3.1 Resultaten in 2013-2014

Tabel 1.2 vermeldt de resultaten van de afnames in 2013-2014 voor Nederlands voor 2F (mbo-2 en mbo-3) en 3F (mbo-4) in drie afnameperiodes.¹ Met deze tabel wordt inzichtelijk gemaakt of er sprake is van een verbetering van de prestaties op het vak Nederlands.

Tabel 1.2 Verdeling cijfers Nederlands over de drie afnameperiodes in 2013-2014 voor mbo-2, -3 en -4

	mbo-2 /2F			mbo-3 /2F			mbo-4 /3F		
	Nov	Jan	Mrt	Nov	Jan	Mrt	Nov	Jan	Mrt
Gemiddeld cijfer	6,4	6,5	5,9	7,5	7,6	7,3	5,9	6,1	6,1
Percentage cijfer 1	1	1	1	0	0	0	0	0	0
Percentage cijfer 2	2	2	3	0	0	1	1	0	0
Percentage cijfer 3	4	4	6	1	1	1	3	2	2
Percentage cijfer 4	10	8	13	3	3	4	16	12	12
Percentage cijfer 5	13	12	14	6	5	7	25	23	24
Percentage cijfer 6	25	24	26	18	16	19	25	26	27
Percentage cijfer 7	18	19	18	21	18	21	13	14	17
Percentage cijfer 8	14	16	11	21	23	22	10	12	11
Percentage cijfer 9	7	7	4	15	13	13	4	5	5
Percentage cijfer 10	7	8	4	16	20	13	3	4	3

Uit de tabel blijkt dat er een terugval is in de prestaties in de laatste afnameperiode bij mbo-2 en mbo-3. Het aantal voldoende voor Nederlands verminderde met 4,

¹ Voor mbo 1 is nog geen besluit genomen over de invoering van centrale examinering. Dit gebeurt later in 2014. Ter voorbereiding van dit besluit konden instellingen op vrijwillige basis hun mbo-1-studenten laten deelnemen aan de COE's.

respectievelijk 10%. In alle niveaus en voor beide onderdelen is een daling in de gemiddelde vaardigheid zichtbaar. Dit zou mogelijk toegeschreven kunnen worden aan twee hypothesen:

1. De studenten die nu deelgenomen hebben betreffen meer herkansers dan in de vorige afnameperiodes, en herkansers zijn kandidaten die minder vaardig zijn.
2. In de laatste afnameperiode doen studenten mee die minder vaardig zijn en daarom aan het eind van het studiejaar examen doen om maximaal onderwijs te krijgen.

Uit een nadere analyse die kon worden uitgevoerd voor rekenen 2F en 3F, blijkt dat aan de maartafname van beide examens ongeveer 15% herkansers deelnamen. Bij het 3F-examen bleek het gemiddelde vaardigheidsniveau van de studenten vergelijkbaar te zijn met de voorgaande periodes. Dit duidt erop dat de eerste hypothese niet waarschijnlijk is. Hoewel er geen echte harde gegevens voorhanden zijn, ligt de tweede hypothese daarom meer voor de hand.

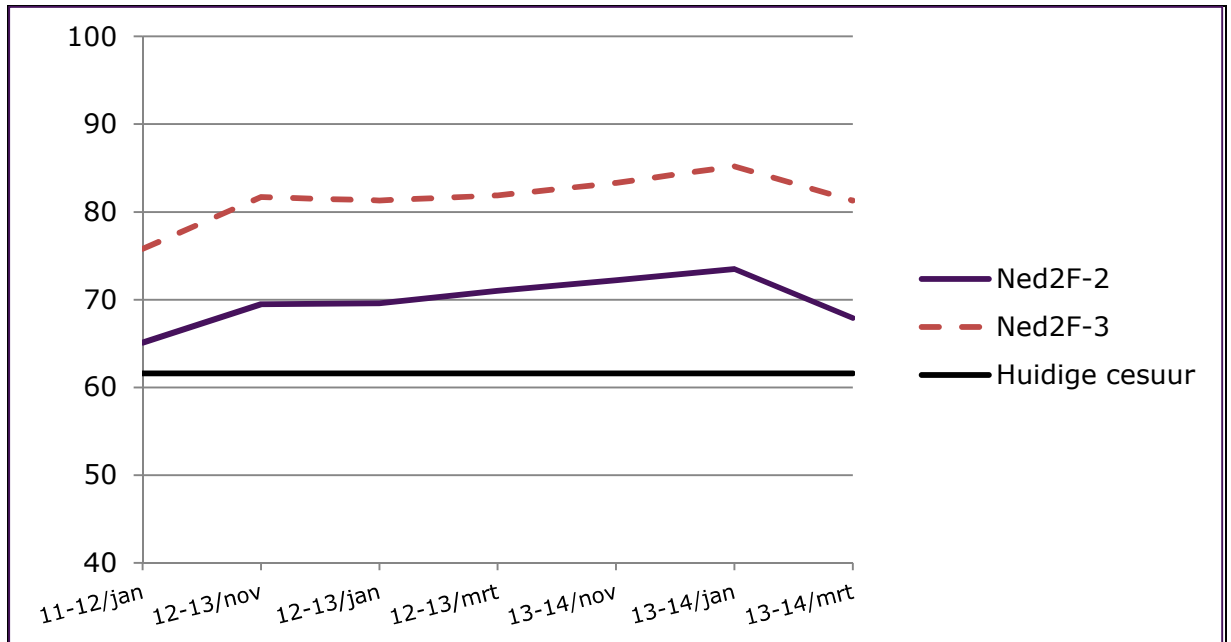
Verder blijkt dat vooral mbo-3-studenten het goed doen op het examen Nederlands. Bij mbo-4 was het resultaat op Nederlands 3F in november minder dan in de andere periodes. De afnames in januari en maart laten weer een stijging van het aantal voldoende te zien, waardoor de resultaten gemiddeld genomen op het niveau van het studiejaar 2012-2013 liggen.

1.3.2 *Resultaten over de jaren heen*

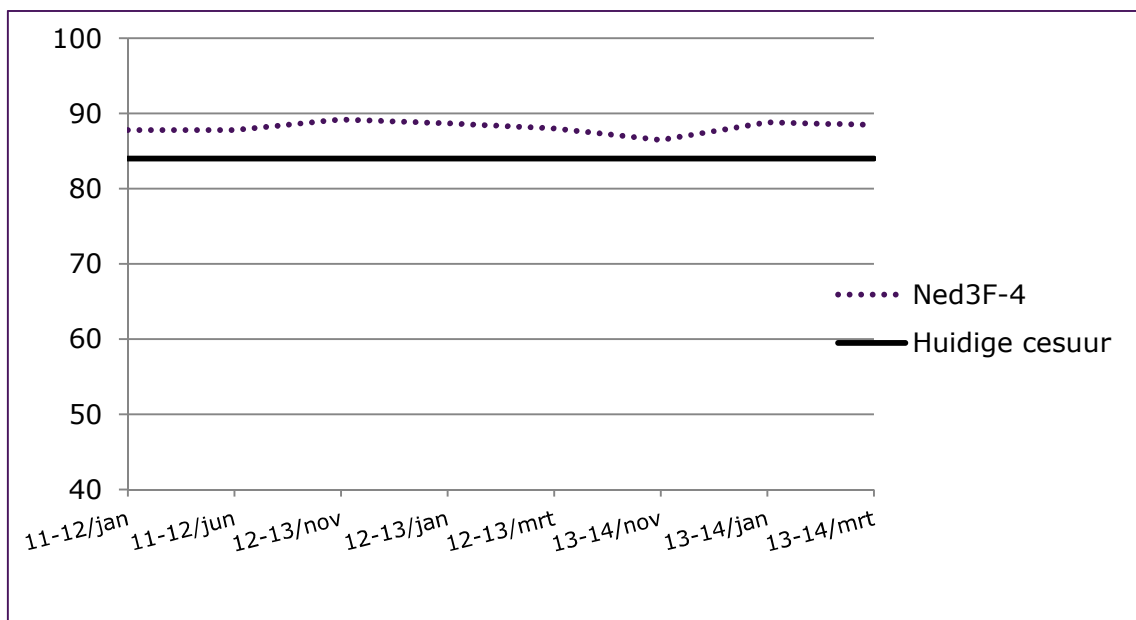
Een eenduidige interpretatie van de studentresultaten wordt bemoeilijkt door een aantal factoren. Ten eerste zijn de populaties over de jaren heen waarschijnlijk verschillend. Met name in de voorgaande pilotjaren deden vooral de koplopers (instellingen, studenten van bepaalde onderwijsteams) mee aan de COE-afnames met mogelijk relatief vaardige studenten. Op de tweede plaats zijn de opleidingstrajecten zeer divers. Zo is er sprake van BOL- en BBL-trajecten, maar ook varieert de duur van de opleidingen (zoals verkorte, 1-jarige deeltijdopleidingen en 4-jarige voltijdse opleidingen) en de samenstelling van de populatie naar sector (techniek, zorg & welzijn, groen en economie & administratie). Daarnaast is aan de instelling/student vrij om in het voorlaatste of laatste studiejaar het examen af te leggen. Door deze factoren wisselt tijdens elke afname de samenstelling van de populatie waardoor de verklaring van geconstateerde resultaten moeilijk is. Ten slotte is niet in alle jaren en periodes dezelfde cesuur (grens voor voldoende/onvoldoende) gehanteerd, wat de vergelijkbaarheid van cijfers moeilijk maakt.

De beste maat over de jaren heen om de prestaties te kunnen vergelijken is het gemiddelde vaardigheidsniveau van de kandidaten op de COE's. In tabel 1.3 en 1.4 is het vaardigheidsniveau weergegeven van de prestaties van de mbo-studenten op de 2F (mbo-2 en -3) en 3F-examens (mbo-4) Nederlands. Omdat de vaardigheidsschalen van 2F en 3F verschillend zijn, worden ze weergegeven in aparte tabellen. In de tabellen is ook de huidige cesuur van dit jaar afgebeeld, zodat duidelijk is hoe het vaardigheidsniveau zich tot de standaard verhoudt.

Tabel 1.3 Het gemiddelde vaardigheidsniveau Nederlandse taal 2F in de COE-afnames 2011-2012, 2012-2013, 2013-2014

Tabel 1.4 Het gemiddelde vaardigheidsniveau Nederlandse taal 3F in de COE-afnames 2011-2012, 2012-2013, 2013-2014

Tabel 1.3 laat een lichte stijging van de vaardigheid zien bij de deelnemende populaties studenten op 2F Nederlands gedurende de eerste twee afnameperiodes van dit studiejaar, maar tijdens de laatste afnameperiode bleken deelnemende studenten een lager vaardigheidsniveau te hebben. Verder blijken niveau-3-studenten gemiddeld genomen ruim boven het vaardigheidsniveau van de cesuur te zitten.

Voor Nederlands 3F blijkt uit tabel 1.4 dat het gemiddelde vaardigheidsniveau op hetzelfde niveau blijft. Vanwege de heterogeniteit van de deelnemende populaties over de jaren heen, is het moeilijk om deze constatering te verklaren.

1.4 Studentprestaties COE's rekenen

1.4.1 Resultaten in 2013-2014

De rekenexamens zijn dit studiejaar in drie periodes afgenomen. Tabel 1.5 geeft een overzicht van de cijferverdeling van 2F (mbo-2 en -3) en 3F (mbo-4).

Tabel 1.5 Verdeling cijfers rekenen over de drie afnameperiodes in 2013-2014 voor mbo-2, -3 en -4

	mbo-2 / 2F			mbo-3 / 2F			mbo-4 / 3F		
	Nov	Jan	Mrt	Nov	Jan	Mrt	Nov	Jan	Mrt
Gemiddeld cijfer	4,9	5,1	4,8	5,9	5,9	5,8	4,9	4,9	4,9
Percentage cijfer 1	2	1	4	1	0	1	1	1	2
Percentage cijfer 2	5	3	5	2	1	2	3	2	3
Percentage cijfer 3	12	10	12	5	4	6	9	9	9
Percentage cijfer 4	23	21	23	14	12	14	23	23	22
Percentage cijfer 5	26	29	27	24	26	26	33	35	34
Percentage cijfer 6	13	16	13	18	21	18	20	20	18
Percentage cijfer 7	9	11	9	16	18	15	7	8	9
Percentage cijfer 8	5	5	4	10	11	10	2	2	2
Percentage cijfer 9	2	1	2	5	4	5	0	0	1
Percentage cijfer 10	1	1	1	4	3	4	0	0	0

Bij de mbo-3-populatie haalt meer dan de helft een voldoende (51-57%). Bij de andere niveaus ligt dit lager (29-36% bij mbo-2 en ongeveer 30% bij mbo-4). Net als bij Nederlands blijkt dat de prestaties van de maartafname bij niveau 2 en 3 afnemen. Er zijn ongeveer 6% meer onvoldoendes dan in de voorgaande periodes. Als verklaring hiervoor geldt een vergelijkbare hypothese als die bij Nederlands is geformuleerd. In de laatste afnameperiode doen studenten mee die minder vaardig zijn en daarom aan het eind van het studiejaar examen doen om maximaal onderwijs te krijgen.

Van de rekenafname in maart kon van bijna 5.000 3F-studenten en van ongeveer 4.000 2F-studenten worden achterhaald dat ze het examen een tweede keer aflegden. Ten opzichte van hun eerdere kans (in november of januari) bleek dat zowel de 2F- als de 3F-studenten gemiddeld genomen geen hoger vaardigheidsniveau behaalden.

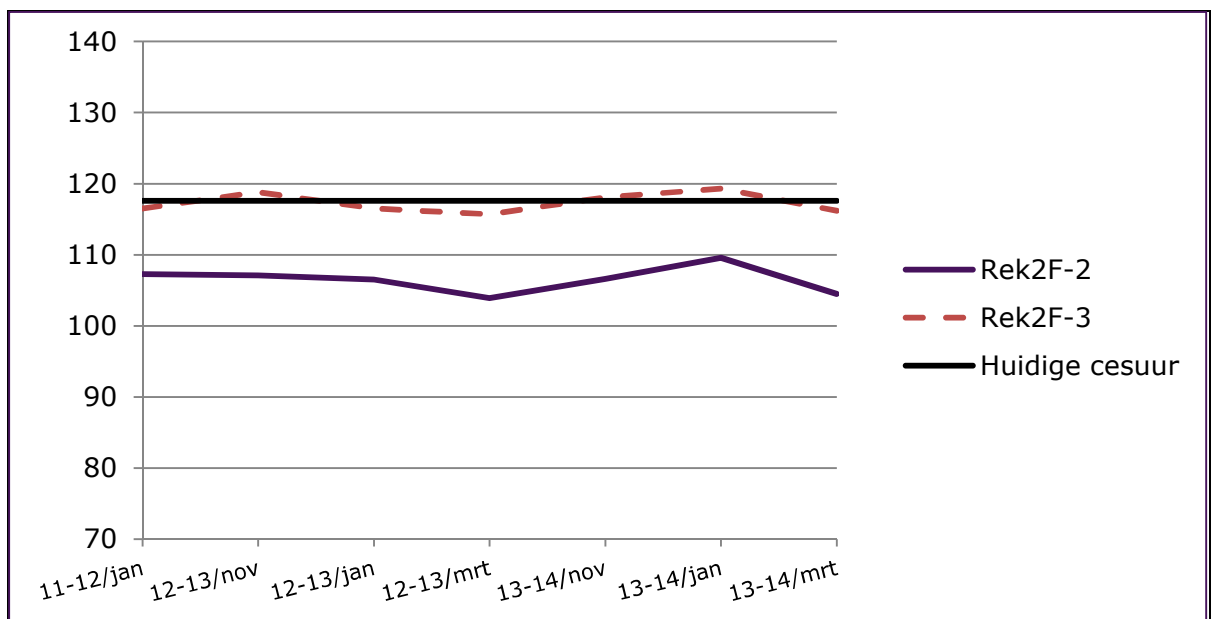
1.4.2 Resultaten over de jaren heen

De resultaten op het rekenexamen over de jaren heen zijn niet eenvoudig met elkaar te vergelijken. De al eerder genoemde redenen zijn ook voor rekenen van toepassing: het aantal deelnemende instellingen wisselde, waarschijnlijk doen vooral de betere studenten tijdens de pilotfase mee, er is grote diversiteit in de opleidingstrajecten en de hoogte van de lat voor voldoende/onvoldoende lag niet altijd op hetzelfde niveau.

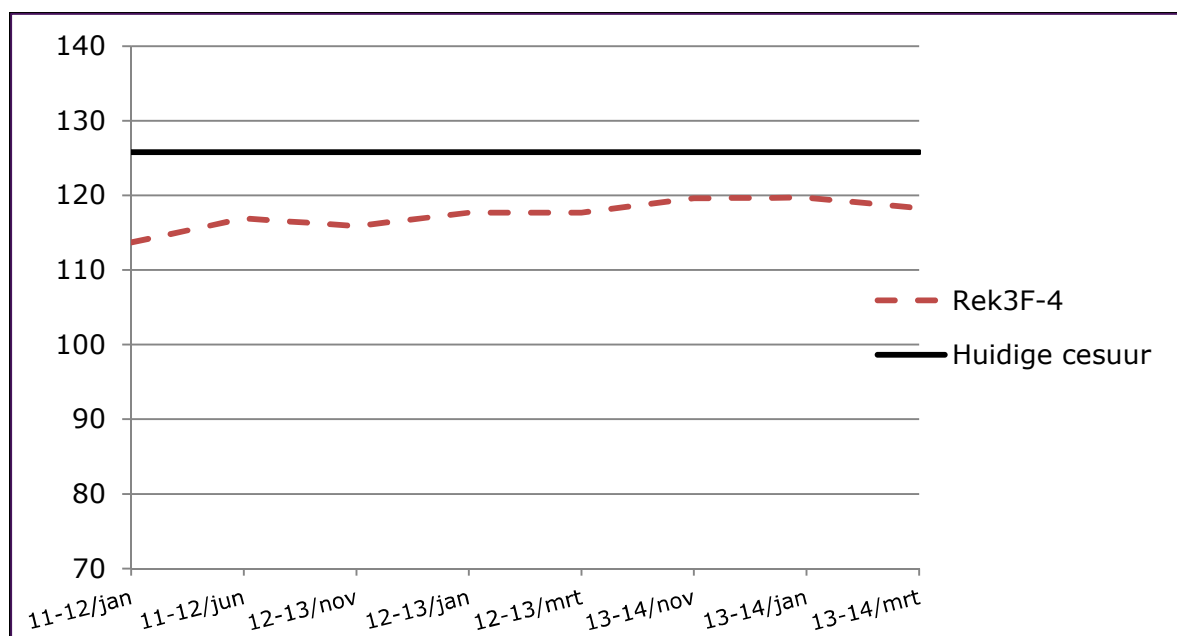
De beste maat over de jaren heen om de prestaties te kunnen vergelijken is het gemiddelde vaardigheidsniveau van de kandidaten op de COE's. In tabel 1.6 en 1.7 is het vaardigheidsniveau weergegeven van de prestaties van de mbo-studenten op de 2F (mbo-2 en -3) en 3F-examens (mbo-4). Beide tabellen geven het gemiddelde vaardigheidsniveau voor rekenen vanaf de eerste afname in januari 2012.

Uit beide tabellen blijkt dat rekenen gemiddeld genomen voor veel studenten moeilijk is, vooral voor mbo-2- en mbo-4-studenten. Verder blijkt er over de jaren heen geen stijging te zijn in het gemiddelde rekenvaardigheidsniveau van de populaties studenten. Of er daadwerkelijk geen stijging is in het vaardigheidsniveau of dat dit verklaard wordt doordat in de vorige studie jaren de meest vaardige studenten deelnamen, is op basis van de beschikbare gegevens niet te bepalen.

Tabel 1.6 Het gemiddelde vaardigheidsniveau rekenen 2F in de COE-afnames 2011-2012, 2012-2013, 2013-2014

Tabel 1.7 Het gemiddelde vaardigheidsniveau rekenen 3F in de COE-afnames 2011-2012, 2012-2013, 2013-2014

1.5 Overige ontwikkelingen

1.5.1 Terugbladeren

Binnen het rekenexamen kan in tegenstelling tot het examen Nederlands niet worden teruggebladerd. De reden hiervoor is gelegen in het feit dat het eerste deel van het rekenexamen bestaat uit kale opgaven die zonder rekenmachine beantwoord moeten worden. Daarna volgen contextopgaven waarbij de digitale rekenmachine wel mag worden gebruikt. Om te voorkomen dat studenten alsnog de kale opgaven met behulp van de rekenmachine beantwoorden, is de terugbladermogelijkheid in de software uitgezet. In de enquêtes onder docenten en studenten blijkt dat er veel ontevredenheid is over het ontbreken van deze faciliteit.

Om te kunnen bepalen hoe groot het eventuele effect van het niet kunnen terugbladeren is op de daadwerkelijke prestaties van studenten, is tijdens de maartafname van 2F-rekenen een onderzoek hieromtrent uitgevoerd. Dit onderzoek is uitgevoerd bij zes mbo-instellingen. In totaal zijn van ruim 4.000 studenten gegevens verzameld en geanalyseerd. Alle sectoren waren vertegenwoordigd en in bijna 150 verschillende opleidingen zijn de examens afgenomen. Deze afnamegegevens zijn representatief voor de mbo-populatie.

Uit de resultaten blijkt dat er nauwelijks verschillen in prestaties optreden, want het gemiddelde vaardigheidsniveau van de studenten is nagenoeg hetzelfde (112,7 bij studenten met terugbladermogelijk versus 112,6 bij studenten zonder terugbladermogelijkheid). Het niet kunnen terugbladeren tussen opgaven leidt niet tot lagere rekenprestaties voor wat betreft de 2F-examens. Of dit resultaat gegeneraliseerd kan worden naar het 3F-rekenexamen, is niet te zeggen.

Het niet kunnen terugbladeren bij het rekenexamen is, hoewel het vooralsnog niet leidt tot een lager cijfer, ook voor het CvE een niet-gewenste situatie. Immers, de student moet de mogelijkheid worden geboden om nog eens over de beantwoording van moeilijke opgaven te kunnen nadenken. Het CvE onderzoekt of het technisch mogelijk is om vanaf het volgend studiejaar de software aan passen, waardoor het examen zal bestaan uit twee secties. Binnen elke sectie kan dan worden teruggebladerd, tussen de twee secties niet.

1.5.2 *Evaluaties met de instellingen*

Tijdens elke afnameperiode worden enquêtes onder studenten, docenten en systeembeheerders afgenomen. Hieronder volgen de meest in het oog springende resultaten daarvan.

Er waren vorig studiejaar veel klachten over de beperkte functionaliteit van de digitale rekenmachine. Dit studiejaar is gewerkt met een nieuwe digitale rekenmachine die veel meer overeenkomsten vertoont met gewone zakrekenmachines. Uit de enquêtegegevens van de studenten blijkt dat er weinig klachten meer zijn over de nieuwe rekenmachine.

Verder geeft een substantieel deel van de studenten (ongeveer 40%) aan dat ze geen rekenlessen heeft gehad. Ongeveer een derde deel van de studenten geeft aan dat de rekenopgaven die tijdens de lessen worden geoefend niet goed aansluiten op het echte examen. Ook gaf ruim een kwart van de studenten aan niet geoefend te hebben voor het examen.

Ten aanzien van het COE Nederlands geven studenten aan dat de lessen niet goed voorbereiden op het examen (30% bij 2F tot bijna 50% bij 3F). In bijlage 1 zijn de resultaten op de studentenquêtes van alle periodes opgenomen.

Uit de binnengekomen enquêtes onder docenten, toetsleiders en systeembeheerders en de opmerkingen die binnenkwamen via de COE-lijn blijkt dat er geen grote problemen zijn in de planning en organisatie van de COE's op de instellingen.

1.5.3 *Maakbaarheid rekenexamen*

Vorig jaar waren er klachten over de maakbaarheid van vooral het rekenexamen 3F. In de maartafname van 2012-2013 en in de novemberafname van dit studiejaar zijn een aantal geclusterde opgaven in het examen opgenomen. Dat betekent dat bij één context een cluster van drie vragen gesteld werden. Op deze wijze hoeven studenten zich minder vaak in te lezen in een nieuwe context. Uit de analyse kwam naar voren dat bij de eerste opgave van het cluster van opgaven studenten meer tijd nodig hadden dan bij de opgaven bij één context. Gemiddeld genomen bleek dat de totale tijdbesteding bij één cluster van drie opgaven even groot was als bij drie afzonderlijke vragen. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat de context complexer gemaakt moet worden om meerdere opgaven bij te kunnen maken. Verder bleek de moeilijkheidsgraad van de clusteropgaven hetzelfde te zijn als de losstaande opgaven. Omdat er geen duidelijke voordelen bleken op te treden bij clusteropgaven heeft het CvE besloten dit type opgaven niet meer op te nemen in het rekenexamen.

Om de maakbaarheid van het rekenexamen 3F te vergroten zijn de opgaven minder complex gemaakt. Uit de responstijden van de opgaven en uit de totale tijdbesteding op het rekenexamen blijkt dat er geen sprake meer is van tijdnoed. Minder dan 3%

van de studenten sluit het examen af na 120 minuten (inclusief de studenten die tijdverlenging hebben gekregen). De moeilijkheidsgraad van de opgaven van de maartafname van het 3F-rekenexamen met de van de novemberafname uit 2012-2013 is substantieel afgenomen. Ook bleek uit de enquêtes dat studenten minder vaak aangaven dat het rekenexamen te veel leeswerk met zich mee bracht (ruim 10% minder dan bij de 3F-rekenexamens vorig studiejaar). Hieruit kan worden geconcludeerd dat de huidige 3F-rekenexamens beter maakbaar zijn dan de openbare voorbeeldexamens 3F en de echte examens van het studiejaar 2012-2013.

1.5.4 *Opleidingstraject en sector*

Van belang is of de resultaten op de COE's voor de hele populatie hetzelfde zijn, of dat er verschillen optreden tussen de deelpopulaties. In tabel 1.a en 1.b van bijlage 1 zijn de resultaten uitgesplitst naar leerweg (BOL/BBL) en naar sector (indeling conform MBO-raad). In de tabellen zijn de percentages voldoende op de COE's van 2013-2014 (alle periodes opgeteld) gegeven voor de 2F-, respectievelijk de 3F-examens.

Uit de tabellen kunnen voorzichtig de volgende trends worden gesignaleerd:

- op het rekenexamen scoren de techniek-studenten steeds het hoogst en de zorg & welzijn-studenten het laagst;
- BBL-studenten scoren vooral op de rekenexamens hoger dan BOL-studenten;
- bij de sector zorg & welzijn scoren de BBL-studenten vooral bij de hogere niveaus (mbo-3 en mbo-4) relatief goed op het examen Nederlands.

1.5.5 *Deelrapportages en handreikingen*

Omdat de examenopgaven meermalen gebruikt worden, is er sprake van een beperkte inzagemogelijkheid. Om tegemoet te komen aan de behoefte bij docenten en studenten om inzicht te krijgen in de sterke en zwakke punten, ontvangen de instellingen vanaf de maartafname de deelrapportage. In de deelrapportage wordt per domein (bij Nederlands op twee en bij rekenen op vier domeinen) gerapporteerd hoeveel opgaven de kandidaat correct heeft beantwoord en hoeveel opgaven nodig zijn om een voldoende resultaat te behalen voor elk domein. Met de deelrapportages hebben studenten en docenten inzicht in de domeinen die goed en minder goed scoren. Aan de hand van deze informatie kunnen accenten worden gelegd in de leeractiviteiten.

Omdat docenten alleen inzage hebben in de voorbeeldexamens zijn er in december 2013 twee handreikingen verschenen: een handreiking rekenen 2F en een handreiking rekenen 3F. In deze handreikingen is een analyse gemaakt van opgaven die moeilijk zijn voor de studenten. Ook zijn veelgemaakte fouten beschreven en zijn daarvoor mogelijke verklaringen gegeven. Met deze handreikingen worden aan docenten handvatten gegeven om de lessen meer te richten op de onderwerpen waar studenten moeite mee hebben.

1.5.6 *Overige activiteiten*

Er zijn in het afgelopen studiejaar twee netwerkbijeenkomsten gehouden met vertegenwoordigers uit de mbo-instellingen om de voortgang van de COE's te bespreken. Uit deze bijeenkomsten blijkt dat de logistieke processen binnen de instellingen voldoende ingericht zijn op de afname van de COE's. Verder wordt in samenwerking met Steunpunt taal en rekenen mbo maandelijks een nieuwsbericht aan alle contactpersonen COE verstuurd met informatie over actuele ontwikkelingen. De in september 2013 gelanceerde website www.examenbladmbo.nl is het platform voor de officiële, door het CvE opgestelde informatie over de COE's. Op deze wijze zorgt het

CvE ervoer dat de instellingen optimaal worden geïnformeerd over de ontwikkeling en implementatie van de COE's.

2 Resultaten rekentoets VO

2.1 Samenvatting

Rekenen

De digitale afname is goed verlopen dankzij de betrokkenheid van alle 1200 VO-scholen. De groep kandidaten van maart 2014 verschilde sterk van die van maart 2013:

aantal kandidaten maart 2014	170.000	aandeel laatste leerjaar 2014	65%
aantal kandidaten maart 2013	222.000	aandeel laatste leerjaar 2013	20%

Hierdoor zijn de resultaten van deze beide groepen niet goed vergelijkbaar. De groep van leerlingen die zowel in maart 2014 als in maart 2013 heeft meegedaan, heeft zich wel verbeterd: gemiddeld 0,8 cijferpunt in het vmbo en gemiddeld 0,6 cijferpunt in havo/vwo.

Van de totale groep 'examenkandidaten 2014' heeft een deel van de leerlingen alleen vorig schooljaar aan de rekentoets meegedaan. Een ander deel heeft de rekentoets zowel dit schooljaar als vorig schooljaar afgelegd. Het gegeven dat voor een leerling het beste resultaat van beide schooljaren telt, levert het volgende beeld op:

leerweg/schooltype	voldoende
BB	38.4%
KB	39.2%
GL/TL	54.9%
havo	45.3%
vwo	87.6%
totaal	54.4%

De kennis over en de transparantie van de rekentoetsen is bevorderd door een toelichting ten behoeve van het scholenveld op de keuze van het CvE voor de digitale examenvorm met automatische scoring en doordat er over de afgelegde rekentoetsen deelrapportages beschikbaar zijn gekomen, waardoor de kandidaat inzicht krijgt in de behaalde scores op de verschillende rekendomeinen. Ook zijn er over de voorbeeldrekentoets van 2013 foutenanalyses gepubliceerd, waarin foute leerlingantwoorden geanalyseerd worden.

Uit de enquêtes blijkt dat het niet kunnen terugbladeren zowel door rekendocenten als door kandidaten in 2014 (evenals in 2013) als een ernstig knelpunt is ervaren. CvE en Cito werken er hard aan om dit knelpunt in schooljaar 2014/2015 weg te nemen.

Uit de vragenlijsten komt ook naar voren dat het onderwijs nog niet op alle scholen voldoende is toegesneden op datgene wat in de rekentoets gevraagd wordt.

Nederlandse taal

De centrale examens Nederlands 2014 zijn inhoudelijk afgestemd met de referentieniveaus. Daarmee ligt de implementatie op schema. Vanaf examenjaar 2015 is ook de cesuur aangepast aan het referentieniveau.

2.2

Algemeen

De rekentoetsen voor het voortgezet onderwijs (VO) zijn geconstrueerd door Cito en vastgesteld door vaststellingscommissies rekenen VO van het College voor Examens (CvE). Bij de constructie en vaststelling is de beschrijving van de leerstof in de rekentoetswijzer 2F respectievelijk 3F in acht genomen. De rekentoetswijzer is een concretisering van het referentieniveau. Met ingang van dit schooljaar is de rekentoets VO een verplicht onderdeel van het eindexamen. Het resultaat op deze toets komt op een bijlage bij de cijferlijst te staan.

De cijfers in dit hoofdstuk zijn tot stand gebracht door Cito en DUO. De cijfers van Cito zijn gebaseerd op gegevens van kandidaten van de digitale afname in maart 2014 en – waar deze gegevens vergeleken worden met die van een jaar eerder – die van maart 2013. Deze cijfers zijn verzameld via de examensoftware waarin de rekentoets is afgenomen.

Na de normering van de rekentoets konden de scholen de scores van de kandidaten omzetten in cijfers en hebben de scholen de cijfers van hun examenkandidaten doorgegeven aan BRON. Daarbij is van belang dat de school per examenkandidaat beschikte over maximaal drie cijfers. De examenkandidaten van dit schooljaar, die vorig schooljaar in het voorlaatste leerjaar zaten, hadden toen twee kansen om de rekentoets af te leggen en daarmee een vrijstelling te krijgen voor de rekentoets van dit schooljaar. De scholen hebben van iedere kandidaat het hoogste cijfer van de maximaal drie keer dat de kandidaat de rekentoets heeft afgelegd aan BRON doorgegeven. De cijfers van DUO hebben daardoor betrekking op de groep 'examenkandidaten 2014'.

Die groep 'examenkandidaten 2014' verschilt daardoor aanmerkelijk van de groep 'kandidaten maartafname 2014'. Bovendien bestaat de groep 'maartafname 2014' zowel uit leerlingen uit de examenklas als uit leerlingen uit het voorlaatste leerjaar, omdat de scholen leerlingen uit het voorlaatste leerjaar ook voor de rekentoets kunnen laten opgaan. Bij de cijfers die afkomstig zijn van DUO is door middel van een voetnoot aangegeven dat deze betrekking hebben op de groep 'examenkandidaten 2014'.

In maart hebben ongeveer 170.000 kandidaten de rekentoets afgelegd. Dankzij de betrokkenheid en deskundigheid van de bij de afname betrokken functionarissen van 1200 VO-scholen is de maartafname goed verlopen. Dat geldt zowel voor afnames met het programma ExamenTester als voor afnames binnen de pilot met het nieuwe afnamesysteem Facet.

Tabel 2.1 Aantallen kandidaten naar leerjaar en leerweg/schooltype in maart 2013-2014

	BB	KB	GL/TL	havo	vwo	totaal
Aantal kandidaten 2014	16.000	24.000	39.000	59.000	32.000	170.000
Aandeel laatste leerjaar 2014	85%	85%	70%	60%	35%	65%
Aantal kandidaten 2013	24.000	34.000	60.000	63.000	41.000	222.000
Aandeel laatste leerjaar 2013	30%	30%	25%	15%	10%	20%

Van de 170.000 kandidaten die de rekenoets hebben afgelegd, zaten zo'n 110.000 leerlingen in het examenjaar. In 2014 is het totaal aantal examenkandidaten ongeveer 200.000. Dat betekent dat 80.000 tot 90.000 examenkandidaten niet hebben deelgenomen aan de rekenoets van maart 2014. Een verklaring hiervoor kan zijn dat leerlingen die in 2013 in het voorlaatste leerjaar zaten en tevreden zijn met hun toen behaalde cijfer (voorwaarde is: 5 of hoger) in 2014 niet opnieuw hebben meegedaan. De groep kandidaten die de rekenoets in maart 2014 heeft afgelegd, is hierdoor niet goed vergelijkbaar met die van maart 2013. De groep kandidaten die in maart 2014 aan de rekenoets heeft meegedaan (aantal ± 170.000) bestaat gemiddeld genomen waarschijnlijk uit minder vaardige rekenaars dan de totale populatie kandidaten die in het 2014 het eindexamen afleggen (aantal ± 200.000).

2.3 Leerlingprestaties rekenoets VO

2.3.1 Resultaten rekenoets VO in maart 2014

Tabel 2.2 vermeldt de resultaten van de rekenoetsafnames in maart in 2014 voor 2F (vmbo) en 3F (havo/vwo).²

In tabel 2.2 is te zien dat 34% van de BB-leerlingen in maart een voldoende BB-cijfer heeft behaald. Het gemiddelde BB-cijfer van de BB-leerlingen was 5,0. Het KB-cijfer is gelijk aan het 2F-cijfer en dus heeft 31% van de deelnemende KB-leerlingen tevens aangetoond het referentieniveau 2F te beheersen. Het gemiddelde cijfer van de KB-leerlingen was 5,2.

Van de GL/TL-leerlingen heeft 41% in maart 2014 een voldoende GL/TL-cijfer behaald. Zou voor de GL/TL-leerlingen ook het 2F-cijfer gegolden hebben, dan zou 63% een voldoende 2F-cijfer hebben behaald. Het gemiddelde GL/TL-cijfer van de GL/TL-leerlingen was 5,3.

² De verdeling over de schoolsoorten in tabel 2.2 is gebaseerd op de door de kandidaten opgegeven schoolsoort bij de afname.

Tabel 2.2 laat bij de resultaten op de 3F-afnames zien dat 29% van de havo-kandidaten een voldoende behaald heeft in maart en 78% van de vwo-kandidaten. Het gemiddelde cijfer van de havisten in deze periode is een 5,1 en van de vwo-ers een 6,9.

Tabel 2.2 Procentuele cijferverdeling rekentoets VO naar leerweg/schooltype in maart 2014

	2F			3F	
	BB ²	KB	GL/TL ³	havo	vwo
Gemiddeld cijfer	5	5,2	5,3	5,1	6,9
Percentage cijfer 1	1	0	0	1	0
Percentage cijfer 2	3	1	1	1	0
Percentage cijfer 3	8	6	6	4	0
Percentage cijfer 4	23	21	28	20	3
Percentage cijfer 5	31	40	22	44	19
Percentage cijfer 6	25	16	19	17	21
Percentage cijfer 7	5	9	13	8	23
Percentage cijfer 8	3	4	6	3	18
Percentage cijfer 9	1	1	2	1	9
Percentage cijfer 10	0	1	1	0	7

³ Evenals in 2013 wordt bij de omzetting van scores – via vaardigheidsniveaus – in cijfers onderscheid gemaakt tussen de leerwegen in het vmbo. KB-leerlingen krijgen een cijfer dat één op één overeenkomt met het 2F-niveau. Een voldoende KB-cijfer betekent dus 'referentieniveau 2F behaald'. GL/TL-leerlingen moeten voor een voldoende op de rekentoets meer opgaven goed beantwoord hebben dan KB-leerlingen het verschil is één cijferpunt lager dan KB. BB-leerlingen hoeven – net als in 2013 – minder opgaven goed te hebben voor het cijfer zes of hoger met als verschil één cijferpunt hoger dan KB.

Tabel 2.3 Procentuele cijferverdeling rekenoets VO naar leerweg/schooltype van de groep 'examenkandidaten 2014'⁴

cijfer rekenoets	BB	KB	GL/TL	havo	vwo	hele groep
1	0.5%	0.2%	0.1%	0.1%	0.0%	0.2%
2	1.2%	0.6%	0.5%	0.4%	0.0%	0.5%
3	5.6%	3.6%	3.3%	2.2%	0.1%	2.7%
4	18.0%	15.8%	16.8%	11.5%	0.8%	12.3%
5	34.7%	39.4%	22.7%	39.5%	9.9%	28.5%
6	29.7%	21.4%	27.8%	29.3%	25.3%	27.0%
7	6.5%	11.5%	17.3%	12.5%	30.0%	16.4%
8	2.6%	5.2%	7.7%	3.5%	20.7%	8.1%
9	0.9%	1.7%	2.5%	0.7%	8.7%	2.9%
10	0.3%	0.6%	1.2%	0.2%	4.5%	1.4%
totaal	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Tabel 2.4 Percentage voldoende naar leerweg/schooltype van de groep examenkandidaten 2014⁵

	voldoende
BB	38.4%
KB	39.2%
GL/TL	54.9%
havo	45.3%
vwo	87.6%
hele groep	54.4%

In bijlage 2 bij deze rapportage staan de percentages voldoende weergegeven van de rekenoetsafnames in het voortgezet onderwijs van afgelopen maart, uitgesplitst naar leerweg/schooltype, naar sector/profiel en naar wel/geen wiskunde.

2.3.2 Resultaten over de jaren heen

Omdat de populaties qua samenstelling sterk varieerden, zijn de resultaten over de jaren heen niet goed vergelijkbaar. In 2011-2012 deed minder dan de helft van de VO-scholen mee aan de pilot. De kandidaten zaten toen voornamelijk in de examenklas. Voor deze leerlingen deed het resultaat er niet toe. Aan de pilot in 2012-2013 deden bijna alle scholen mee met voornamelijk voorlaatstejaars, omdat leerlingen met een

⁴ Gegevens over de groep 'examenkandidaten 2014'. Een toelichting is te vinden in paragraaf 2.2.

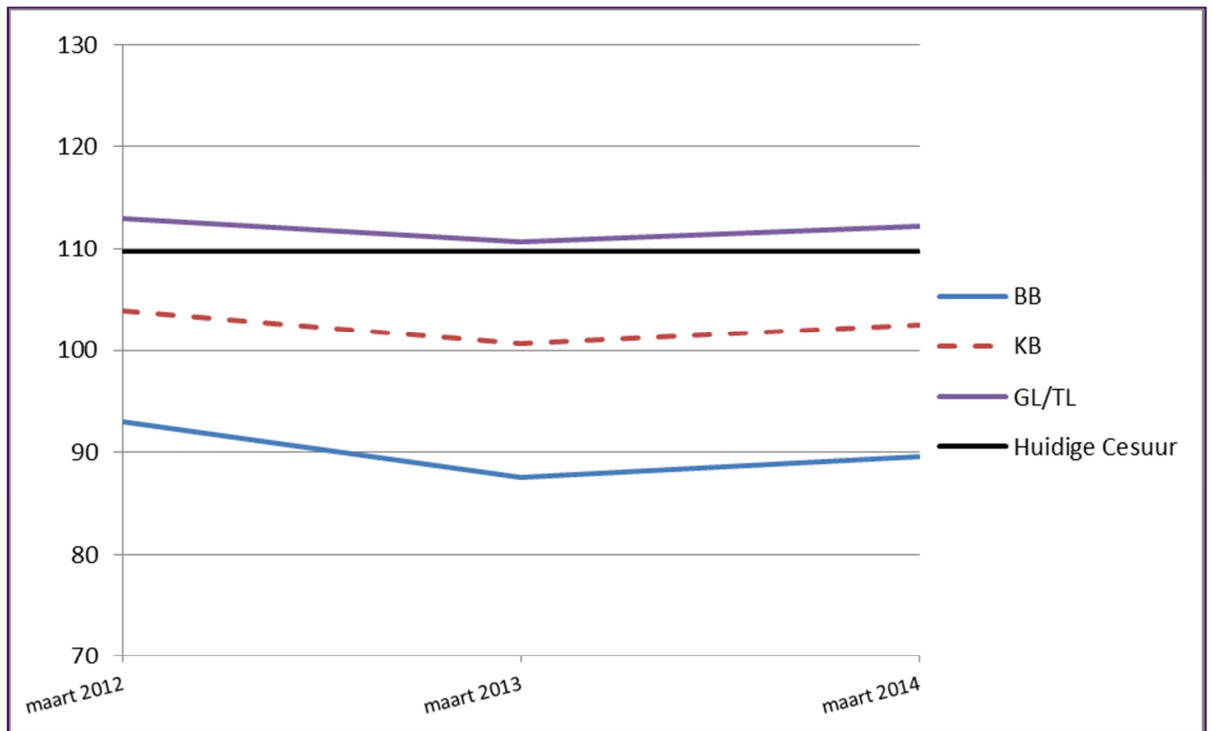
⁵ Gegevens over de groep 'examenkandidaten 2014'. Een toelichting is te vinden in paragraaf 2.2.

vijf of hoger op de pilottoets in dat jaar een vrijstelling konden krijgen voor deelname in het invoeringsjaar (2013-2014).

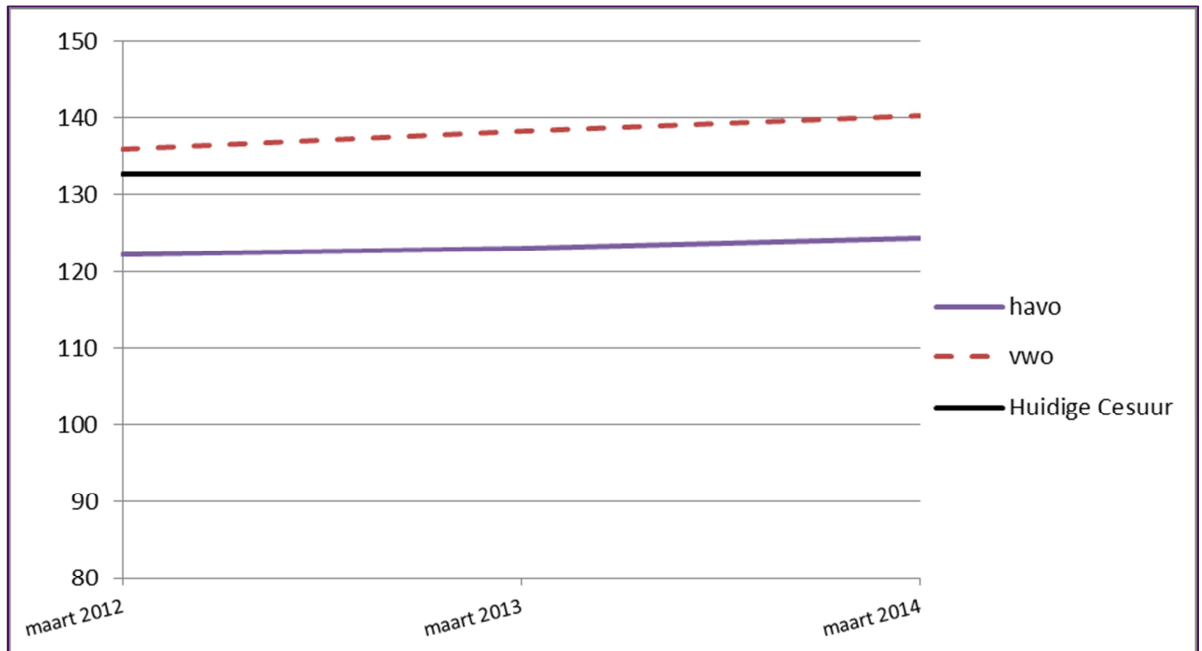
In het schooljaar 2013-2014 doen alle scholen mee. De rekentoets VO is immers verplicht. De populatie is echter dit jaar weer anders: het aandeel examenkandidaten is in maart 2014 aanmerkelijk hoger dan in maart 2013. Kandidaten uit de examenklas die vorig schooljaar een 5 of hoger behaald hebben, hoefden dit schooljaar niet mee te doen. Daardoor is de groep kandidaten van maart 2014 niet representatief voor het totaal aantal examenkandidaten van 2014. De prestaties zijn hierdoor ook moeilijk te vergelijken met die van voorgaande jaren.

Een ander aspect dat vergelijking van prestaties over jaren heen bemoeilijkt, is de wijziging in cesuren (grenzen voor voldoende/onvoldoende). Sinds de eerste pilot in 2012 kon de cesuur steeds preciezer worden vastgelegd.

Grafiek 2.1 Het gemiddelde vaardigheidsniveau rekenen VO voor vmbo 2011-2012, 2012-2013, 2013-2014

Grafiek 2.2 Het gemiddelde vaardigheidsniveau rekenen VO voor havo en vwo 2011-2012, 2012-2013, 2013-2014

Het vaardigheidsniveau is voor alle leerwegen/schooltypen licht gestegen ten opzichte van maart 2013. Deze stijging is waarschijnlijk groter, omdat het rekenvaardigste gedeelte van de leerlingen uit de examenklas vorig jaar een vrijstelling heeft behaald. Goed nieuws is ook dat de ongeveer 50.000 kandidaten waarvan kon worden vastgesteld dat zij de rekentoets zowel in maart 2014 als in maart 2013 hebben afgelegd, in 2014 gemiddeld een hoger cijfer hebben behaald: voor 2F bedroeg de cijferverbetering gemiddeld 0,8 cijferpunt, voor 3F 0,6 punt (zie tabel 2.5).

Tabel 2.5 Stijging gemiddeld cijfer van kandidaten die de RVO zowel in maart 2014 als in maart 2013 hebben afgelegd

	2F	3F
aantal kandidaten	29.000	23.000
gemiddelde stijging in cijferpunt	+ 0,8	+ 0,6

2.4 Bevindingen uit de evaluatie met scholen

Behalve van de afnamegegevens maakt het CvE voor de evaluatie van de RVO ook gebruik van de respons op vragenlijsten, observaties bij afnames en de opbrengst van een evaluatiebijeenkomst met examensecretarissen.

Zo is het CvE in de brochure 'Kaders rekentoets VO 2014' uitvoerig ingegaan op de bevindingen uit de evaluatie van de pilot 2012-2013. Die brochure is in september 2013 onder alle 1200 VO-scholen verspreid en alle directeuren hebben verklaard kennis te hebben genomen van de inhoud ervan. Ook heeft CvE deze punten toegelicht in de

goed bezochte Flitsbijeenkomsten die in het najaar van 2013 door het Steunpunt taal en rekenen VO zijn georganiseerd.

Uit de evaluatie over maart 2014 komt naar voren dat de maatregel om de toetslengte terug te brengen van 60 naar 51 vragen goed is gevallen. Ook de aanpassing van het aandeel aan contextloze/kale opgaven (van 20% in 2013 naar 30% in 2014) krijgt bijval. Ondanks de beperkte inzagemogelijkheden – nodig vanwege het hergebruik van de opgaven – komt uit de vragenlijsten draagvlak voor de digitale toetsvorm naar voren. Voor examensecretarissen betekent de organisatie van de rekentoets veel werk.

Evenals bij de rekenexamens mbo (zie paragraaf 1.5.1) kon bij de rekentoets VO niet worden teruggebladerd naar een vorige opgave. Dit komt doordat in de rekentoets opgaven voorkomen die zonder rekenmachine moeten worden beantwoord. Uit de enquêtes komt naar voren dat zowel rekendocenten als kandidaten het niet kunnen terugbladeren als een ernstig knelpunt ervaren. Dit is in 2014 niet anders dan in 2013.

Het CvE vindt deze situatie ook ongewenst en werkt samen met Cito hard aan een aanpassing van de examensoftware die het mogelijk maakt dat in schooljaar 2014/2015 wel teruggebladerd kan worden. Als dat lukt gaat de rekentoets bestaan uit een sectie met vragen die zonder rekenmachine opgelost moeten worden en een sectie waarbij bij elke vraag een rekenmachine beschikbaar is. Binnen elk van de secties kan dan worden teruggebladerd, tussen de twee secties niet.

Uit de enquêtes en vragenlijsten komt ook naar voren dat het onderwijs nog niet op alle scholen voldoende is toegesneden op datgene wat gevraagd wordt in de rekentoets.

De details van de bovenstaande bevindingen zijn opgenomen in bijlage 3 bij deze rapportage.

De examensecretarissen die de evaluatiebijeenkomst bijgewoond hebben, toonden zich ingenomen met de foutenanalyses bij een voorbeeldrekentoets van Cito. In de foutenanalyse is voor verkeerde leerlingantwoorden een mogelijke verklaring gegeven. De examensecretarissen gaven aan de foutenanalyse te zien als een instrument dat de docent behulpzaam kan zijn bij de voorbereiding van zijn leerlingen op de rekentoets. Zij zouden graag bij elke voorbeeldrekentoets over zo'n foutenanalyse beschikken.

De aanwezige examensecretarissen verwachten ook dat de deelrapportages (waarvan zij tijdens de evaluatiebijeenkomst nog geen kennis hadden) zullen bijdragen aan een goede voorbereiding van de leerling op een herkansing. In deze deelrapportages wordt van elke kandidaat, op basis van de eerder door hem afgelegde rekentoets per domein (Getallen, Verhoudingen, Meten & Meetkunde, Verbanden), een indicatie van diens vaardigheid gegeven. Als een domein achterblijft bij andere domeinen kan bij de voorbereiding op een herkansing daaraan extra aandacht worden besteed.

Op 21 mei 2014 zijn de deelrapportages voor de scholen beschikbaar gekomen.

2.5 Overige ontwikkelingen

2.5.1 Onderzoek rekentoets BB

Nadat bekend werd dat ondanks maatwerk in de normering door toepassing van een lagere cesuur bij de basisberoepsgerichte leerweg het percentage voldoende bij de

BB-leerlingen op 23% kwam vorig jaar maart, heeft de staatssecretaris het CvE gevraagd om voor deze leerweg een toets te ontwikkelen met een groter aantal eenvoudige opgaven. Met zo'n toets kunnen BB-leerlingen beter laten zien hoe zij presteren ten opzichte van het referentieniveau 2F en welke rekenvaardigheden zij wel en (nog) niet beheersen.⁶

Het CvE en Cito hebben daartoe in de maartafname van 2014 in alle varianten die door BB-kandidaten zijn afgenomen vier (van de 51) opgaven vervangen door opgaven met een lagere moeilijkheidsgraad.⁷ De overige 47 opgaven overlappen met de varianten voor KB en GL/TL. Verspreid over de tien varianten worden zo in totaal tien maal vier makkelijker opgaven 'gezaaid' die het CvE en Cito alvast een beeld geven van het type opgaven dat specifiek geschikt is voor BB.

Op de uitkomsten van dit onderzoek zal worden voortgeborduurd bij de constructie van een afzonderlijke rekenoets voor BB ten behoeve van de pilot in het voorjaar van 2015. In die pilot zal daadwerkelijk blijken of het mogelijk is om een rekenoets te ontwikkelen waarin BB-leerlingen beter kunnen laten zien hoe zij presteren ten opzichte van het referentieniveau 2F en over welke rekenvaardigheden zij wel en (nog) niet beschikken.

2.5.2 *Onderzoek naar een rekenoets 3S voor het vwo*

Het CvE is afgelopen jaar op verzoek van het ministerie gestart met een onderzoek naar de gewenste operationalisatie, niveau van een rekenoets 3S en naar de prestaties van vwo-kandidaten op een concrete rekenoets 3S. Medio 2014 wordt op kleine schaal (7 scholen) een kwalitatief onderzoek gehouden onder leerlingen uit vwo 5. Op basis van dit onderzoek wordt een voorbeeldrekenoets 3S samengesteld, waarover het hele veld in het najaar van 2014 geraadpleegd wordt. De kernvraag daarbij zal zijn of een 3S-toets beter bij het vwo past dan de rekenoets 3F.

2.5.3 *Invoering referentieniveaus taal in de centrale examens Nederlands*

In het schooljaar 2013-2014 (examenjaar 2014) zijn de centrale examens Nederlands vmbo, havo en vwo inhoudelijk afgestemd op de referentieniveaus Nederlandse taal. In examenjaar 2014 ligt de cesuur (de grens tussen voldoende en onvoldoende) nog op dezelfde hoogte als in de voorgaande jaren. Vanaf 2015 zullen ook de cesuren aangepast worden aan de referentieniveaus. Het CvE heeft de scholen hierover in augustus 2013 geïnformeerd. De brief aan de scholen vindt u in bijlage 4.

⁶ Brief van de minister en de staatssecretaris aan de Tweede Kamer 'Voortgangsrapportage invoering referentieniveaus taal en rekenen 2013, referentie 515218, 26 september 2013. Zie www.steunpuntaalenrekenenvo.nl.

⁷ Deze opgaven zijn alleen vervangen in de varianten die zijn afgenomen met ExamenTester. Voor de meting van zijn vaardigheidsniveau maakt het geen verschil of een BB-leerling de rekenoets in ExamenTester dan wel in Facet aflegt. Omdat de BB-varianten in ExamenTester iets makkelijker zijn, moest de ExamenTester-BB-leerling voor het zelfde vaardigheidsniveau meer vragen goed beantwoorden dan de Facet-BB-leerling.

3 Resultaten pilot rekentoets voor leerlingen met ernstige rekenproblemen en dyscalculie

In het studiejaar 2013-2014 werd voor het eerst aan leerlingen met ernstige rekenproblemen of dyscalculie de mogelijkheid geboden een aangepaste toets af te leggen. De toets stelt lagere eisen aan de rekenvaardigheid en bij de toets zijn extra hulpmiddelen toegestaan zoals een rekenkaart en een rekenmachine bij alle opgaven.

Deze zogenoemde pilot rekentoets voor leerlingen met ernstige rekenproblemen en dyscalculie is pas in de loop van het studiejaar 2013-2014 van start gegaan; de informatie erover was op een voor scholen en instellingen laat moment bekend. Door het late startmoment zou wellicht niet een representatief deel van de leerlinggroep meedoen. Dat is ook gebleken. In het mbo hebben 150 studenten deelgenomen aan de ER-toets, verdeeld over 24 instellingen.

Omdat scholen weinig tijd hadden om op de pilot in te spelen, deden ze daarom niet allemaal mee. De scholen die meededen hebben zich bij de aanmelding nadrukkelijk beperkt tot voor wie de toets bedoeld is; het percentage deelnemers ligt onder de 3%. In totaal deden 1.500 leerlingen mee.

Het eerste jaar levert om die reden nauwelijks harde statistische gegevens op, maar wel waardevolle procesinformatie voor scholen, instellingen, CvE en Cito. In ieder geval is duidelijk dat de aangepaste toets met aangepaste vaardigheidseisen voor deze groep leerlingen beantwoordt aan een klemmende vraag van scholen/instellingen en leerlingen/studenten.

De aanpassing in de vaardigheidseisen, al eerder als noodzakelijk benoemd in een onderzoek door de Hogeschool Utrecht in opdracht van CvE, wordt door deze leerlingen gezien als een erkenning van hun specifieke leerprobleem. De haalbaardere eisen stimuleren de leerlingen en hun docenten om actief aan verbetering van de vaardigheid te blijven werken en voorkomen de noodzaak tot afstroom naar een schoolniveau dat niet correspondeert met hun overige cognitieve vaardigheden. Een vermelding op cijfer- of resultatenlijst dat rekenen op een lager niveau is afgesloten, is naar het oordeel van het CvE essentieel. Zonder die vermelding is de toets aantrekkelijk voor leerlingen voor wie de toets niet bedoeld is en vervalt de helderheid die met de cijfer- en resultatenlijst wordt beoogd.

Bij havo, vwo en mbo-4 bleek de aangepaste toets van een niveau dat past bij de leerlingen voor wie het bedoeld is. Bij havo lag het percentage voldoende (6 of hoger) op 65. Dat gold nog niet voor alle leerlingen in het vmbo en in mbo-2 en -3, zo haalde 35% van de vmbo-leerlingen voor de ER-toets een voldoende. Het tweede pilotjaar zal mede worden benut om voor deze leerlingen het juiste vaardigheidsniveau vast te stellen.

De pilot riep bij scholen vragen op over de eisen aan het dossier van de leerling en over mogelijke alternatieven voor de rekenkaart. Ook zijn de consequenties voor het vervolgonderwijs op dit moment nog niet duidelijk. Het tweede pilotjaar zal worden benut om scholen op deze thema's meer houvast te geven.

Bijlagen

Bijlage 1: Tabellen specifieke informatie mbo

Table 1.a Percentages voldoende per leerweg en sector op niveau 2F

Niveau	Sector	Ned. BBL	Ned. BOL	Rek. BBL	Rek. BOL
mbo-2	Techniek	80	72	53	41
mbo-2	Economie	74	69	38	30
mbo-2	Zorg	68	60	24	13
mbo-2	Natuur	65	72	30	25
mbo-3	Techniek	90	91	69	67
mbo-3	Economie	90	90	59	62
mbo-3	Zorg	90	87	48	39
mbo-3	Natuur	86	91	59	54

Table 1.b Percentages voldoende per leerweg en sector op niveau 3F

Niveau	Sector	Ned. BBL	Ned. BOL	Rek. BBL	Rek. BOL
mbo-4	Techniek	62	64	48	41
mbo-4	Economie	58	58	31	30
mbo-4	Zorg	70	55	29	22
mbo-4	Natuur	58	67	34	40

Tabel 1.c Studenten over taal 2F

	Nov. 2013	Jan/feb. 2014	Mrt/Apr 2014
Geen moeite met lezen van scherm	56%	53%	50%
Lezen van scherm af en toe lastig	41%	42%	42%
Lezen van scherm altijd lastig	1%	7%	7%
Liever examen op computer	52%	47%	47%
Maakt niet uit computer of papier	34%	36%	34%
Liever examen op papier	15%	17%	19%
Sluiten lessen goed aan op dit examen: Ja	60%	64%	61%
Sluiten lessen goed aan op dit examen: Nee	31%	30%	32%

Tabel 1.d Studenten over rekenen 2F

	Nov. 2013	Jan/feb. 2014	Mrt/apr 2014
Niet terugbladeren: maakt niet uit	24%	26%	22%
Niet terugbladeren: soms vervelend	47%	49%	46%
Niet terugbladeren: heel erg vervelend	30%	26%	32%
Te veel leeswerk bij rekenopgaven	13%	12%	14%
Liever examen op computer	48%	48%	47%
Maakt niet uit computer of papier	37%	37%	36%
Liever examen op papier	15%	16%	18%
Rekenlessen gehad ter voorbereiding: Ja	57%	61%	60%
Heb je in deze rekenlessen geoefend voor deze toets? Ja	67%	67%	69%
Lijken de opgaven in deze toets op de opgaven waarmee je geoefend hebt in de les? : Ja	66%	72%	69%

Tabel 1.e Studenten over taal 3F

	Nov/dec. 2013	Jan/feb 2014	Mrt/April 2014
Geen moeite met lezen van scherm	27%	28%	23%
Lezen van scherm af en toe lastig	53%	51%	48%
Lezen van scherm altijd lastig	22%	24%	29%
Liever examen op computer	25%	22%	23%
Maakt niet uit computer of papier	32%	33%	30%
Liever examen op papier	44%	46%	48%
Sluiten lessen goed aan op dit examen: Ja	44%	47%	46%
Sluiten lessen goed aan op dit examen: Nee	48%	47%	49%

Tabel 1.f Studenten over rekenen 3F

	Nov/dec. 2013	Jan/feb 2014	Mrt/ April 2014
Niet terugbladeren: maakt niet uit;	19%	19%	16%
Niet terugbladeren: soms vervelend;	43%	45%	40%
Niet terugbladeren: heel erg vervelend	40%	38%	44%
Te veel leeswerk bij rekenopgaven	22%	19%	28%
Liever examen op computer	28%	29%	26%
Maakt niet uit computer of papier	37%	38%	36%
Liever examen op papier	36%	34%	39%
Rekenlessen gehad ter voorbereiding: Ja	59%	62%	61%
Heb je in deze rekenlessen geoefend voor deze toets? Ja	71%	74%	71%
Lijken de opgaven in deze toets op de opgaven waarmee je geoefend hebt in de les? Ja	62%	62%	65%

Bijlage 2: Tabellen specifieke informatie VO

Tabel 2.a Percentage voldoende per schooltype

Schooltype	Percentage voldoende
BB	34
KB	31
GL/TL	42
havo	29
vwo	78

Tabel 2.b Percentage voldoende opgesplitst naar leerweg en sector

Niveau	Sector	BB	KB	GL/TL
2F	Techniek	43	44	57
2F	Economie	44	37	44
2F	Zorg & Welzijn	21	20	31
2F	Landbouw	32	31	51

Tabel 2.c Percentage voldoende opgesplitst naar schooltype en profiel

Niveau	Profiel	havo	vwo
3F	Natuur & Techniek	58	94
3F	Economie & Maatschappij	28	74
3F	Cultuur & Maatschappij	7	43
3F	Natuur & Gezondheid	32	79

Tabel 2.d Percentage voldoende opgesplitst naar leerweg-vmbo en wel/geen wiskunde

Niveau	Wiskunde?	BB	KB	GL/TL
2F	ja	39	36	48
2F	nee	18	13	15

Tabel 2.e Percentage voldoende opgesplitst naar schooltype havo/vwo en soort wiskunde

Niveau	wiskundesort	havo	vwo
3F	wiskunde A	26	71
3F	wiskunde B	52	92
3F	wiskunde C	-	30
3F	geen wiskunde	6	-

Tabel 2.f Gemiddelde cijfers naar schooltype en profiel van de groep 'examenkandidaten 2014'⁸

Niveau	Profiel	havo	vwo
3F	Natuur & Techniek	6.40	7.90
3F	Economie & Maatschappij	5.51	6.78
3F	Cultuur & Maatschappij	4.50	5.88
3F	Natuur & Gezondheid	5.59	6.87

⁸ Gegevens over de groep 'examenkandidaten 2014'. Een toelichting is te vinden in paragraaf 2.2.

Bijlage 3: Resultaten enquête rekentoets VO

De vragenlijsten zijn ingevuld door bijna 500 examensecretarissen, ruim 500 rekendocenten/-coördinatoren en ruim 8.000 leerlingen.

- Uit de evaluatie over maart 2014 komt naar voren dat de maatregel om de toetslengte terug te brengen van 60 naar 51 vragen goed is gevallen. Ook de aanpassing van het aandeel aan contextloze/kale opgaven (van 20% in 2013 naar 30% in 2014) ondervindt bijval.

Detailinformatie uit de vragenlijsten:

Van de docenten die zich een hun mening hebben kunnen vormen⁹ over het aantal vragen in de rekentoets 2F geeft 88% aan dat het aantal vragen voor 2F voldoende of precies goed is. Bij 3F is dit 75%. Van de docenten die zich een mening hebben kunnen vormen over de toegestane tijdsduur bij 2F vindt 98% deze voldoende. Bij 3F is dit 93%.

Van de leerlingen vindt 39% het aantal vragen te groot, maar slechts 9% vindt dat ze te weinig tijd hadden. De toets- en itemanalyses van het Cito bevestigen dit beeld: er is geen sprake van tijdnood.

Het aandeel kale opgaven van 30% vindt 63% van de docenten voor 2F voldoende of precies goed (bij 3F 50%). 7% ziet liever minder (bij 3F 3%) en 8% liever meer (bij 3F 14%) kale opgaven. De overige respondenten hebben hier geen mening over.

- Ondanks de beperkte inzagemogelijkheden – nodig vanwege het hergebruik van de opgaven – komt uit de vragenlijsten draagvlak voor de digitale toetsvorm naar voren. Voor examensecretarissen betekent de organisatie van de rekentoets veel werk.

Detailinformatie uit de vragenlijsten:

Van de docenten geeft 26% de voorkeur aan een papieren rekentoets. 52% geeft de voorkeur aan digitaal. 22% staat hier neutraal tegenover.

Als de leerlingen zouden kunnen terugbladeren en er domeinrapportages zouden zijn die inzicht geven in de sterke en de zwakke punten van iedere leerling vindt 9% van de docenten de digitale vorm niet acceptabel.

Van de examensecretarissen vond 36% de organisatie van de rekentoets eenvoudig. 56% koos voor het antwoord 'ingewikkelde klus maar uiteindelijk goed te doen'. 9% vond de organisatie erg lastig.

- Evenals in 2013 is het niet kunnen terugbladeren in 2014 zowel door rekendocenten als door kandidaten als een ernstig knelpunt ervaren.

Detailinformatie uit de vragenlijsten:

75% van de docenten heeft de indruk dat kandidaten hinder (veel of enigszins) hebben ondervonden van het niet kunnen terugbladeren. Van de leerlingen vond 88% dit vervelend (soms of heel erg). Deze cijfers zijn vergelijkbaar met die van het vorige schooljaar.

⁹ Via de voorbeeldrekentoetsen, tijdens de surveillance en/of door contacten met leerlingen.

- Uit de enquêtes en vragenlijsten komt ook naar voren dat het onderwijs nog niet op alle scholen voldoende is toegesneden op datgene wat gevraagd wordt in de rekentoets.

Detailinformatie uit de vragenlijsten:

Over de wijze waarop zij de leerlingen hebben voorbereid op de inhoud van de rekentoets, geeft 72% van de docenten aan rekenlessen te hebben gegeven, 43% zei de oefentoets in ExamenTester te hebben gedaan en 35% zei te hebben geoefend via rekenwebsites op internet. 13% van de docenten geeft aan dat de kandidaten niet waren voorbereid op *de vorm* van de rekentoets (21% kiest voor het antwoord 'weet ik niet') en 14% op *de inhoud* (27% kiest 'weet ik niet'). 58% van de leerlingen geeft aan dat er (soms of vaak) opgaven in de toets zaten waar ze geen les in hebben gehad.

Bij de vraag 'Ben je door je school goed voorbereid op deze toets?' kiest 46% van de leerlingen voor het antwoord 'nee' en 54 % voor 'ja'. Over het soort voorbereiding konden de leerlingen meer dan één antwoord geven: oefenen tijdens wiskunde – 21%; aparte rekenlessen – 50%; oefenen bij andere vakken – 4%; oefentoets met ExamenTester – 33%; oefenen via rekenwebsites – 32%; anders 18%.

Ongeveer de helft van de leerlingen beantwoordt de vraag of die voorbereiding goed aansluit op de opgaven in deze rekentoets. Van die helft geeft 12% aan dat dat niet het geval is en 88% vindt van wel.

Bijlage 4: Invoering referentieniveaus taal in de centrale examens Nederlands
brief van 14 augustus 2013 van het CvE aan het scholenveld

College voor Examens

> Retouradres Postbus 315 3500 AH Utrecht

De scholen voor voortgezet onderwijs,
t.a.v. de directeur, de examensecretaris en de docenten Nederlands

Datum 14 augustus 2013
Betreft Invoering referentieniveaus taal en de centrale examens
Nederlands vmbo, havo en vwo

Geachte dames en heren,

Via deze brief, die verspreid wordt via een mailing vanuit Examenblad.nl, informeren wij u over de invoering van de referentieniveaus taal 2F, 3F en 4F en de consequenties voor de centrale examens Nederlands vmbo, havo en vwo.

In juni 2011 zijn de examenprogramma's Nederlandse taal voor vmbo, havo en vwo gewijzigd als gevolg van de invoering van de referentieniveaus taal. Aan de examenprogramma's Nederlands vmbo (BB, KB en GL/TL) is één volzin toegevoegd, die (geparafraseerd) luidt:

'Bij de uitvoering van de examenprogramma's Nederlands vmbo wordt referentieniveau 2F in acht genomen.'

En analoog geldt voor havo en vwo:

'Bij de uitvoering van het examenprogramma Nederlands havo respectievelijk vwo wordt referentieniveau 3F respectievelijk 4F in acht genomen.'

Op grond van deze wijziging heeft het College voor Examens de syllabi Nederlands vanaf 2014 herzien. De syllabi gaan in op de inhoud van de centrale examens Nederlands en de aard van de opgaven. In de syllabi worden echter geen uitspraken gedaan over de betekenis van de implementatie van de referentieniveaus taal voor de moeilijkheidsgraad van de examenopgaven en eventuele gevolgen voor de normering. In opdracht van het College voor Examens heeft Cito deze twee aspecten nader onderzocht.

Uitkomsten van het onderzoek tot nu toe: inhoud en prestatie-eisen

a. Inhoud

Uit de resultaten van het onderzoek (zie de bijlage) blijkt dat de meerderheid van de examenopgaven in de centrale examens Nederlands vwo overeenkomen met referentieniveau 4F. Hetzelfde geldt voor de centrale examens havo met betrekking tot 3F. En zowel voor GL/TL als KB en BB geldt dat het grootste deel van het centraal examen uit opgaven van referentieniveau 2F bestaat. Dit betekent dat zich hierin voor de toekomst geen grote inhoudelijke wijzigingen zullen gaan voordoen anders dan reeds aangekondigd in de syllabi havo en vwo 2015¹. Voor het vmbo is de syllabus voor 2015 niet veranderd ten opzichte van 2014.

b. Prestatie-eisen

Ook is per schooltype gekeken naar de score die een examenkandidaat voor zijn centraal examen Nederlands zou moeten halen om te voldoen aan het desbetreffende referentieniveau.

De uitkomsten tot nu toe laten zien dat deze voor de meeste schooltypen niet veel afwijkt van de huidige prestatie-eisen, zoals deze door de huidige normering van de centrale examens Nederlands worden bepaald. Wel is het waarschijnlijk dat aan vmbo BB- en vwo-examenkandidaten iets hogere prestatie-eisen gesteld moeten worden om te voldoen aan het referentieniveau 2F respectievelijk 4F. Ook in het havo kan een aanpassing van de prestatie-eis eventueel aan de orde zijn.

In het schooljaar 2013/2014 zal dit voor elk schooltype gestaafd worden aan de praktijk. De uitkomsten van het onderzoek en de resultaten van examenkandidaten voor de centrale examens 2014 worden dan met elkaar vergeleken, waarna per schooltype precies kan worden aangegeven hoe de normering er zou hebben uitgezien als de prestatie-eis van het referentieniveau van kracht zou zijn geweest. In afwachting van deze vergelijking moet een slag om de arm worden gehouden bij uitspraken over de consequenties van de invoering van de referentieniveaus voor de normering van, en daarmee voor de prestatie-eisen in, de centrale examens Nederlands van 2015.

Aan het eind van schooljaar 2013/2014 sturen wij u een nieuwe brief met de dan actuele informatie.

NB

Voor alle schooltypen geldt dat de N-termen voor de centrale examens 2014 zó worden bepaald dat de prestatie-eisen voor een voldoende CE-cijfer hetzelfde zijn als in de voorafgaande jaren. In het examenjaar 2014 gelden dus dezelfde prestatie-eisen als in de jaren tot en met 2013.

¹ De syllabi voor 2015 zijn gepubliceerd op www.examenblad.nl (kies: jaarring 2015).

vmbo BB

De inhoudelijke voorbereiding op het centraal examen vmbo BB van 2015 is niet anders dan die van 2014. Docenten kunnen bij de voorbereiding op deze examens uitgaan van de syllabus.

Aan het eind van het schooljaar 2013/2014 weten we welke N-termen de BB-examens van dat examenjaar gehad zouden moeten hebben om aan 2F te voldoen. Of die prestatie-eisen al vanaf 2015 zullen gelden wordt eveneens omstreeks die tijd bepaald. De staatssecretaris heeft besloten dat de normering voor BB in 2015 eventueel nog onder 2F mag liggen². Aan het eind van het schooljaar 2013/2014 zullen wij u daarom meedelen in hoeverre in 2015 voor BB al hogere prestatie-eisen gaan gelden.

vmbo KB

Voor de inhoudelijke voorbereiding op het centraal examen vmbo KB heeft de invoering van het referentieniveau taal 2F nagenoeg geen gevolgen. Docenten kunnen bij de voorbereiding op deze examens uitgaan van de syllabus. Aan het eind van het schooljaar 2013/2014 weten we of er vanaf 2015 voor KB andere prestatie-eisen gaan gelden. De verwachting is dat dit niet het geval zal zijn, omdat het eerste onderzoek uitwijst dat het centraal examen KB inclusief normering aan het referentieniveau 2F voldoet.

vmbo GL/TL

Voor de inhoudelijke voorbereiding op het centraal examen vmbo GL/TL heeft de invoering van het referentieniveau taal 2F nagenoeg geen gevolgen. Docenten gaan bij de voorbereiding op deze examens uit van de syllabus.

Het ligt niet in de lijn der verwachting dat voor GL/TL andere prestatie-eisen gaan gelden. Het eerste onderzoek wijst uit dat de prestatie-eisen in de centrale examens GL/TL al hoger zijn dan het referentieniveau 2F en dat zal ook zo blijven.

havo

Met ingang van het examenjaar 2015 kennen de centrale examens Nederlands havo en vwo een andere vorm dan in de jaren ervoor. De lange samenvattingsopdracht verdwijnt per examenjaar 2015 uit dit examen. In plaats hiervan worden teksten opgenomen met meer vragen. Bekijk hiervoor de syllabus Nederlands havo 2015 inclusief voorbeeldmateriaal op www.examenblad.nl.

Vanaf 2015 zal bij de normering van het centraal examen Nederlands havo de prestatie-eis die voortvloeit uit de invoering van het referentieniveau taal 3F in acht worden genomen. Dit kan een aanscherping van de prestatie-eis met zich meebrengen. Aan het eind van het schooljaar 2013-2014 maken wij bekend of er een verhoging van de prestatie-eis voor het havo nodig is.

² Brief van de minister en de staatssecretaris aan de Tweede Kamer van 19 december 2012: Voortgangsrapportage implementatie referentiekader taal en rekenen

vwo

Met ingang van het examenjaar 2015 kennen de centrale examens Nederlands havo en vwo een andere vorm dan in de jaren ervoor. De lange samenvattingsopdracht verdwijnt per examenjaar 2015 uit dit examen. In plaats hiervan worden teksten opgenomen met meer vragen. Zie hiervoor de syllabus Nederlands vwo 2015 inclusief voorbeeldmateriaal op www.examenblad.nl.

Uit het onderzoek tot dusverre blijkt dat het centraal examen Nederlands vwo naast opgaven op referentieniveau 4F ook opgaven op 3F bevat. In 2015 zal het percentage opgaven op 3F teruggebracht worden om zo beter aan het referentieniveau 4F te voldoen. Als dit betekent dat er ook andere vormen van vragen in de examens vwo van 2015 worden opgenomen dan tot nu toe in de centrale examens vwo gebruikelijk zijn en/of in de syllabus 2015 besproken, dan informeren wij u hierover uiterlijk aan het eind van het schooljaar 2013/2014.

Aan het eind van het schooljaar 2013/2014 wordt tevens bekend of een verhoging van de prestatie-eisen (lees: een strengere N-term) door de invoering van het referentiekader voor het vwo nodig is. Op basis van de resultaten van het onderzoek tot nu toe is dit waarschijnlijk.

De vraag in hoeverre de discussie die over de vorm en inhoud van de centrale examens Nederlands vwo en havo in 2013 is ontstaan, inhoudelijke gevolgen heeft, is op dit moment nog niet te beantwoorden. Als zich ontwikkelingen aftekenen, wordt u daarover geïnformeerd. Deze ontwikkelingen zullen geen gevolgen hebben voor de examenjaren 2014 en 2015.

Wij verwachten u met deze brief op dit moment voldoende te hebben geïnformeerd. Voor overige informatie over de examenjaren 2014 en 2015 verwijzen wij u graag naar www.examenblad.nl en de September- en Maartmededelingen over de examenjaren 2014 en 2015.

Met vriendelijke groet,

André Coenders en Freya Martin
clustermanagers talen VO

Bijlage

bij de brief van het CvE van 14 augustus 2013

over de invoering van de referentieniveaus in de centrale examens Nederlands

Onderzoek naar de moeilijkheidsgraad van de centrale examens Nederlands

In opdracht van het CvE heeft Cito een onderzoek uitgevoerd naar de moeilijkheidsgraad van de huidige centrale examens Nederlands in vergelijking met de referentieniveaus. Hiervoor zijn de examens van 2011 en 2012 gebruikt. Dit onderzoek is een aanvulling op een eerder onderzoek in 2012 dat beperkt was tot het gedeelte leesvaardigheid uit de centrale examens 2011.

Bij het aanvullend onderzoek zijn twee methoden uit de toetsliteratuur gebruikt: de Angoff-methode, waarbij experts alle individuele opgaven op hun moeilijkheidsgraad beoordelen en de Hofstee-methode, waarbij het examen als geheel op zijn moeilijkheidsgraad wordt beoordeeld.

Uit het onderzoek blijkt dat het niveau van de examenopgaven voor de verschillende schooltypen naar het oordeel van de experts redelijk tot goed overeenkomt met het per schooltype beoogde referentieniveau (zie tabel 1). Voor elk centraal examen komt het merendeel van de beoordeelde opgaven overeen met het aan het schooltype toegewezen referentieniveau.

Tabel 1. Percentages expert-oordelen van het bij de examenopgaven behorende referentieniveau³

Omschrijving	Aantal beoordeelde opgaven	1F	2F	3F	4F	4F+
BB – 2F	138	3	86	11	0	0
KB – 2F	149	3	84	13	0	0
GL/TL – 2F	70	1	69	28	2	0
havo – 3F	56	0	4	78	18	0
vwo – 4F	57	0	2	23	73	2

³ Ongeveer twintig experts hebben de opgaven uit de centrale examens van 2011 en 2012 beoordeeld op vraag 'Van welk referentieniveau is deze opgave?'. Over de 70 opgaven uit de centrale examens GL/TL zijn dus ongeveer 1400 (= 20 x 70) oordelen uitgesproken. Van deze expert-oordelen luidde 69%: 2F, 28% luidde: 3F.

Uit de inschatting van de experts van de verschillende examens als geheel volgens de methode Hofstee kwam een zelfde beeld naar voren: ieder examen meet het aan het desbetreffende schooltype toegewezen referentieniveau, maar ten aanzien van de normering op de verschillende referentieniveaus per examen zijn wel verschuivingen te zien. In tabel 2 zijn de resultaten van de niveaubepalingen volgens de Angoff- en de Hofstee-methode gecombineerd.

Tabel 2. Overlap in N-term tussen Angoff- en Hofstee-intervallen

centraal examen	Verschuiving in N-term		Verschuiving per schooltype	
	Onder	Boven	Onder	Boven
BB CBT ⁴ 2011 tijdvak 1 A – 2F	-0.7	-0.1	-0.7	-0.3
BB CBT 2012 tijdvak 1 A – 2F	-0.8	-0.3		
KB CBT 2011 tijdvak 1 A – 2F	-0.3	0.3	-0.3	0.2
KB CBT 2012 tijdvak 1 A – 2F	-0.3	0.2		
GL/TL CSE 2012 tijdvak 1 – 2F ⁵	-0.3	0.2	-0.3	0.2
havo CSE 2012 tijdvak 1 – 3F	-0.5	0.0	-0.5	0.0
vwo CSE 2012 tijdvak 1 – 4F	-0.6	-0.6	-0.6	-0.6

Uit de bovenstaande tabel komt naar voren dat de centrale examens BB bijvoorbeeld 0,7 tot 0,3 cijferpunt moeilijker moeten worden of dat er een strengere N-term zou moeten worden toegepast, om de cesuur te laten samenvallen met de referentiecesuur voor 2F, als we uitsluitend af zouden gaan op de resultaten van dit onderzoek.

⁴ CBT = Computer Based Test, het gaat hier om het digitale centraal examen.

⁵ Bij GL/TL komt het examen 2011 niet in de tabel 2 voor, omdat van dat examen alleen het onderdeel leesvaardigheid in het onderzoek is betrokken. Daaruit kwam naar voren dat de N-term minimaal 0,4 omhoog zou moeten verschuiven voor het 2F-niveau. Dat betekent dat de norm 0,4 cijferpunt soepeler zou moeten zijn, terwijl de beoordelingen over 2012 een verschuiving van -0,3 tot en met 0,2 impliceren. Dit is in lijn met de oordelen dat het GL/TL-examen relatief veel 3F-opgaven omvat.

Hierbij moet worden aangetekend dat de meningen van de experts over de moeilijkheidsgraad uiteenliepen. Ook leverden de twee procedures (Angoff en Hofstee) qua puntschatting soms verschillende cesuren op. Bij het bezien van de overeenkomst tussen de procedures, kwam naar voren dat de prestatie-eis vastgelegd door de N-term bij de examens vmbo KB, GL/TL en nog net bij het havo passend zou zijn. Bij de examens vmbo BB en vwo zou een lagere en dus strengere N-term dan nu gehanteerd, beter passen bij de respectievelijke referentieniveaus 2F en 4F.

Het onderzoek is gebaseerd op inschattingen van experts. Aan het eind van het schooljaar 2013-2014 vinden posttests plaats. In deze posttests worden de opgaven van de centrale examens Nederlands 2014 afgenomen in combinatie met opgaven uit de referentiesets. Dan is het mogelijk om de moeilijkheidsgraad van het desbetreffende examen precies te vergelijken met de cesuur voor het bijbehorende referentieniveau. Na deze posttest kan aan het scholenveld met een grote nauwkeurigheid worden meegedeeld in hoeverre de centrale examens vanaf 2015 in moeilijkheidsgraad zullen toenemen als gevolg van de ijking aan de referentieniveaus.

